

ІНДУСТРІЯ ГОСТИННОСТІ ПІВДНЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ – ВИКЛИКИ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ

©2022 ФУРДАК М. М., ОРЛЕНКО О. В.

УДК 338.48 (477)
JEL: Z31; Z32; Z39

Фурдак М. М., Орленко О. В. Індустрія гостинності півдня України в умовах пандемії – виклики та шляхи вирішення

Світова пандемія COVID-19 нанесла нищівної шкоди економікам країн, індустрія ж гостинності, як галузь світового господарства, зазнала чи не найбільших потрясінь та руйнацій. Україна з огляду на це – не виняток: пандемія завдала потужного удару по всій галузі гостинності – готельно-ресторанному бізнесу, туризму, рекреаційному господарству тощо. Так, за результатами лише першого року пандемії COVID-19 – 2020 р. – кількість колективних засобів розміщування в Україні знизилася на 15,2%, кількість місць у колективних засобах розміщування – на 15,8%. Така ж негативна тенденція спостерігається і з динамікою показника кількості осіб, що перебували в цей рік у колективних засобах розміщування – зменшення на 51,5% порівняно з попереднім, «доковідним» роком. Ще більш кардинально – на 73,5% – за 2020 р. зменшилася кількість іноземців, що перебували в українських колективних засобах розміщування. Введені урядом карантинні обмеження, зниження купівельної спроможності населення та загальний песимістичний настрій потенційних туристів спонукають у цих несприятливих умовах до пошуку та швидкого впровадження нових напрямків і сучасних концепцій розвитку та підтримання в робочому стані всіх гілок вітчизняної індустрії гостинності, а саме: кластеризації туризму та суміжних з ним галузей, у тому числі готельно-ресторанного господарства, розвитку внутрішнього туризму тощо. Зокрема пропаганда та розвиток перспективних видів внутрішнього туризму – винного, зеленого, аграрного, історико-культурного – можна вважати потужним фактором розвитку індустрії гостинності України, зокрема її південного регіону, в сучасних несприятливих та мінливих умовах пандемії.

Ключові слова: індустрія гостинності, колективні засоби розміщування, внутрішній туризм, енотуризм.

Рис.: 3. Табл.: 2. Бібл.: 9.

Фурдак Маргарита Миколаївна – кандидат економічних наук, доцент кафедри готельно-ресторанного та туристичного бізнесу, Херсонський державний університет (вул. Університетська, 27, Херсон, 73000, Україна)

E-mail: mfurdak84@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0676-4779>

Орленко Олена Владиславівна – доктор економічних наук, професор, завідувачка кафедри готельно-ресторанного та туристичного бізнесу, Херсонський державний університет (вул. Університетська, 27, Херсон, 73000, Україна)

E-mail: el2005@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3485-1642>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57196148220>

UDC 338.48 (477)
JEL: Z31; Z32; Z39

Furdak M. M., Orlenko E. V. The Hospitality Industry in Southern Ukraine in the Conditions of a Pandemic – Challenges and Solutions

The global COVID-19 pandemic caused crushing damage to the economies of countries and the hospitality industry, as a branch of the world economy, experienced almost the greatest shocks and destruction. In view of this, Ukraine is no exception: the pandemic has dealt a powerful blow to the entire hospitality industry – hotel and restaurant business, tourism, recreational economy, etc. Thus, according to the results of the first year of the COVID-19 pandemic in 2020 alone, the number of collective accommodation facilities in Ukraine decreased by 15.2%, the number of places in collective accommodation facilities decreased by 15.8%. The same negative trend is observed with the dynamics of the indicator of the number of people who used collective means of accommodation this year – a decrease of 51.5% compared to the previous, «pre-covid» year. Even more radically – by 73.5% – in 2020, the number of foreigners who used Ukrainian collective means of accommodation decreased. Quarantine restrictions imposed by the government, a decrease in the purchasing power of the population and a general pessimistic mood of potential tourists encourage in these unfavorable conditions to find and quickly introduce new directions and contemporary concepts of development and maintenance of all branches of the domestic hospitality industry in the condition, able to function: clustering of tourism and related industries, including hotel and restaurant economy, development of domestic tourism, etc. In particular, the promotion and development of promising types of domestic tourism – wine, green, agricultural, historical and cultural – can be considered a powerful factor in the development of the hospitality industry of Ukraine, in particular its southern region, in the current unfavorable and changing conditions of the pandemic.

Keywords: hospitality industry, collective means of accommodation, domestic tourism, enotourism.

Fig.: 3. Tabl.: 2. Bibl.: 9.

Furdak Marharyta M. – PhD (Economics), Associate Professor of the Department of Hotel, Restaurant and Tourism Business, Kherson State University (27 Universytetska Str., Kherson, 73000, Ukraine)

E-mail: mfurdak84@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0676-4779>

Orlenko Elena V. – D. Sc. (Economics), Professor, Head of the Department of Hotel, Restaurant and Tourism Business, Kherson State University (27 Universytetska Str., Kherson, 73000, Ukraine)

E-mail: el2005@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3485-1642>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57196148220>

Індустрія гостинності в Україні, як і в усьому світі, останнім часом була одним з ринкоутворюючих напрямів бізнесової діяльності внаслідок її стрімкого розвитку та високого рівня прибутковості. Зокрема, безперервне зростання міжнародного туризму, за визнанням Всесвітньої туристичної організації, до 2020 року випереджало зростання світової економіки [1]. Пандемія 2020 р. стала неочікуваним потрясінням для всієї світової економіки, індустрія ж гостинності виявилася чи не найвразливішою ланкою у світовому господарстві. У перший пік кризи було закрито більшість підприємств сфери гостинності – як закладів тимчасового розміщення та ресторанів, так і туристичних компаній. У країнах Європейського Союзу найбільш невтішні показники падіння у квітні 2020 р. відмічалися на підприємствах, що функціонували в таких сферах індустрії гостинності: безпосередньо в туроператорів та турагенціях – на 83,6%, у авіаперевізників – на 73,8%, на підприємствах тимчасового розміщення – на 66,4%, в рестораних закладах – на 38,4%. Завантаженість європейських готелів у квітні 2020 р. складала лише 15,4% від аналогічного періоду попереднього, 2019 р., у липні та серпні 2020 р. – 33,6% та 55,4% відповідно [2].

В Україні наявний культурний, історичний і рекреаційний потенціал в умовах стабільності потенційно мав би всі можливості щодо збільшення туристичних потоків і динамічного розвитку сфери гостинності в країні. Проте нинішній стан вітчизняного ринку готельних послуг і всієї сфери гостинності не тільки не встигає за потребами та запитами сучасних туристів та інших категорій подорожуючих, а й, тим більше, не відповідає викликам сьогодення, спричиненим світовою пандемією, що набирає оберти.

Отже, починаючи з 2020 р. у функціонуванні української індустрії гостинності внаслідок пандемії COVID-19 відбулися значні руйнівні зміни, спричинені запровадженням локдауну, ряду карантинних обмежень та особливих умов праці закладів цієї сфери. Зниження інтенсивності туристичних поїздок, масове скасування культурних заходів, обережність і стриманість споживачів туристичного продукту з початком пандемії призвели до масштабного скорочення обсягів реалізації послуг вітчизняних підприємств індустрії гостинності, зниження їх рентабельності та загального погіршення всіх фінансових показників діяльності. Зокрема, втрати лише туристичної галузі країни в перший рік пандемії (2020 р.) склали понад 1,5 млрд дол. США [3].

Метою даної роботи є дослідження функціонування індустрії гостинності в Україні та, зокрема, її південному регіоні в період пандемії COVID-19 та розгляд внутрішнього туризму, у тому числі винного, як фактора її подальшого розвитку в умовах, що склалися.

Питанням функціонування індустрії гостинності в період пандемії присвячено останні дослідження

вітчизняних науковців В. Зінченко, О. Ніколайчука, І. Соколовської, А. Чагайди, А. Шевеля, Ю. Шейко, З. Шацької. Крім того, ряд окремих питань щодо організації винного туризму, або енотуризму, на сьогоднішній день вже висвітлено в наукових роботах А. Бусигіна, Д. Басюк, Т. Божук, І. Гурської, О. Дишкантюка, І. Комарницького, Е. Маслової, А. Потьомкіна, А. Пергат, А. Прокопчук, В. Рибінцева, І. Стемковської, І. Федуняка, Т. Шпарги. Водночас, розгляд внутрішнього, зокрема винного, туризму з позиції поштовху для розвитку індустрії гостинності в умовах невизначеності, викликаних пандемією COVID-19, є мало висвітленим унаслідок відсутності такого досвіду як в Україні, так і в усьому світі. Наразі ж офіційні статистичні дані свідчать про стрімке падіння з початком пандемії показників, що характеризують діяльність як закладів розміщування, так і туристичних агенцій у нашій країні. Зокрема, дані *рис. 1 – рис. 3* відображають загальні тенденції стану готельного господарства в Україні, який є похідним від результатів вітчизняної туристичної діяльності.

Як видно з *рис. 1*, якщо з 2017 р. кількість колективних засобів розміщування (КЗР) в Україні динамічно збільшувалась – на 14,7% у 2018 р. і на 13,1% у 2019 р. порівняно з попередніми, то за результатами 2020 р. спостерігається зниження показника на 15,2%.

Рис. 2 свідчить про значне – на 15,8% – зниження кількості місць у колективних засобах розміщування у 2020 р. порівняно з попереднім, «доковідним» роком, при тому, що у 2019 р. мало місце значне підвищення цього показника – на 23,5% по відношенню до 2018 р. Така ж негативна тенденція спостерігається і з динамікою показника кількості осіб, що перебували в колективних засобах розміщування (див. *рис. 3*).

Зменшення кількості осіб, які користувалися засобами розміщування у 2020 р., до 3379,5 тис. проти 6960,9 тис. осіб у 2019 р., або на 51,5%, відображає стан готельного господарства України в перший рік пандемії COVID-19. Кількість іноземців, що перебували в українських КЗР, за цей рік зменшилася ще більш кардинально – на 73,5%.

За час пандемії відбулися негативні зміни і в туристичних потоках. Так, у *табл. 1* наведено інформацію щодо динаміки кількості туристів, обслуговуваних туроператорами та турагентами в Херсонській області – одному з потенційних туристично-рекреаційних регіонів півдня України.

Як видно з *табл. 1*, динамічне зростання кількості туристів, обслуговуваних туроператорами та турагентами, що спостерігалось починаючи з 2015 р., стрімко обвалилося у 2020 р. і склало лише 49,0% від рівня попереднього, 2019 р. Водночас цікаво відмітити, що протягом останніх десяти років, аж до 2019 р. включно, питома вага кількості внутрішніх туристів у загальній кількості туристів, обслуговуваних тур-

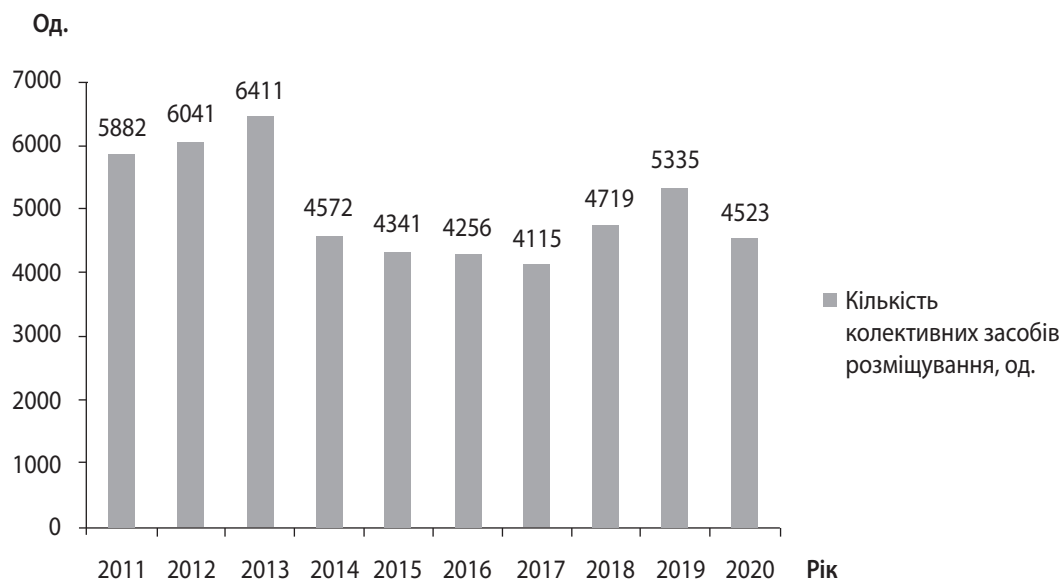

Рис. 1. Кількість колективних засобів розміщування в Україні, од.

Джерело: складено за даними [4].

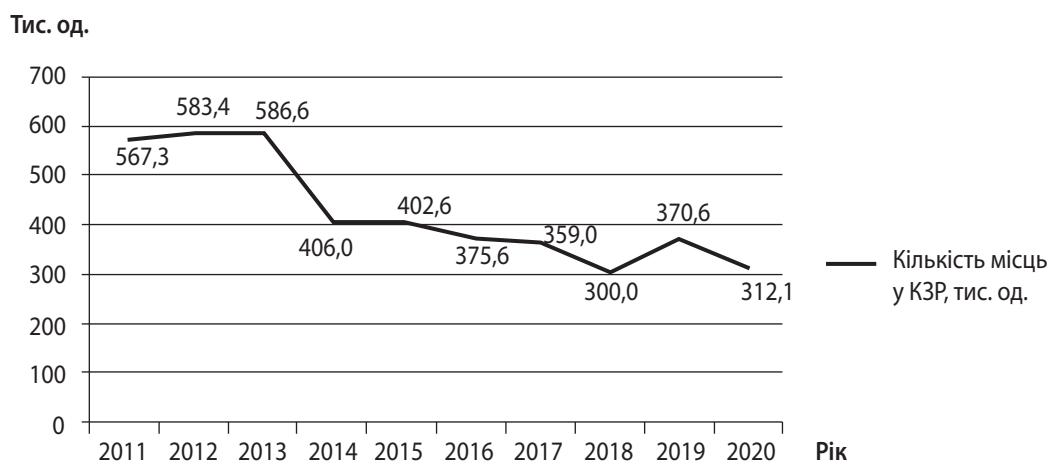

Рис. 2. Кількість місць у колективних засобах розміщування в Україні, тис. од.

Джерело: складено за даними [4].

операторами та турагентами в регіоні, динамічно зменшувалася, що пояснюється модними тенденціями відпочинку в інших країнах, зокрема Туреччині та Єгипті, де рівень сервісу на порядок вищий, ніж у вітчизняних туристично-рекреаційних закладах. У 2020 р. через закриття кордонів співвітчизники змушені були знаходити альтернативні види відпочинку всередині країни, що відразу позначилося на кількості внутрішніх туристів у 2020 р. – 40,2% від загальної кількості туристів порівняно з 16,0% у 2019 р. Це є підставою для розуміння необхідності подальшого розвитку внутрішнього туризму в карантинний і посткарантинний періоди для підтримання вітчизняної сфери гостинності хоча б у задовільному стані.

Зокрема, перспективним напрямком туристичної діяльності, орієнтованим на внутрішнього туриста в умовах пандемії, доцільно розглядати енотуризм –

як окремий тематичний вид туризму, що включає ознайомлення з історією виноробства, технологією виробництва та культурою споживання вина в конкретному регіоні, а також дегустацію виноробної продукції безпосередньо в її виробника [6]. Південь України має унікальний виноградно-виноробний ресурс, що дозволяє диференціювати регіон від інших і надає переваги щодо можливостей розвитку туризму саме в напрямку енотуризму. Слід відзначити, що в нашій країні гастрономічний туризм, до якого належить і енотуризм, тільки впроваджується у виноробних регіонах, тому в умовах, коли вектор розвитку вітчизняного туризму змістився в бік внутрішнього внаслідок пандемії, є всі підстави позиціонувати енотуризм як фактор розвитку не просто туристичної галузі, а й у цілому індустрії гостинності в країні. Просування та розвиток енотуризму, особливо в

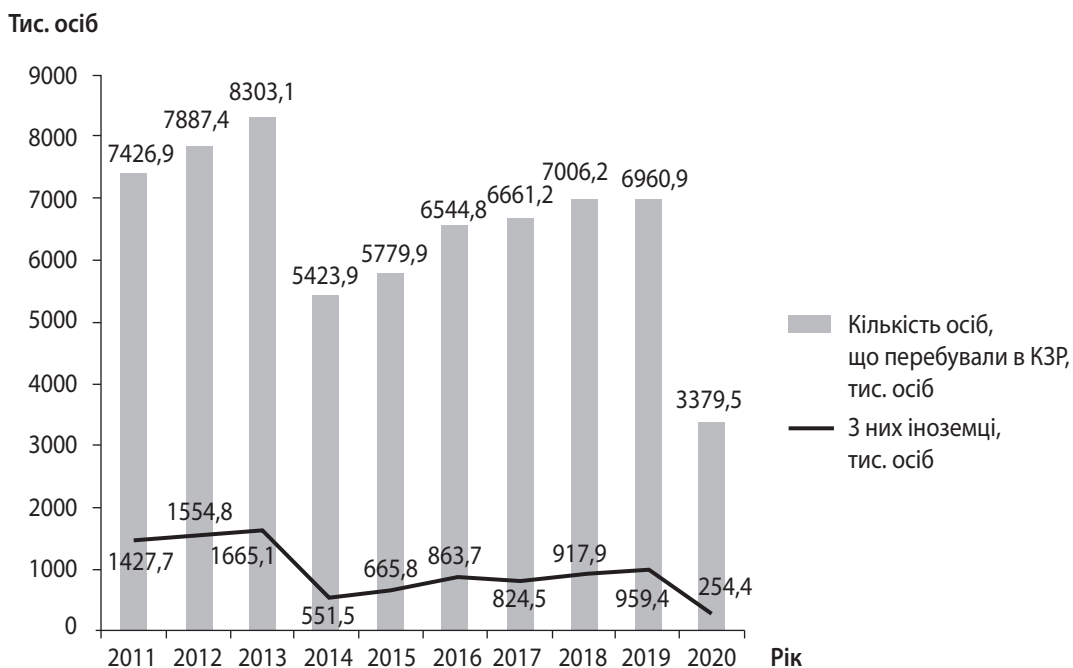

Рис. 3. Кількість осіб, що перебували в колективних засобах розміщення в Україні, тис. ос.

Джерело: складено за даними [4].

період затяжної пандемії, дасть змогу збільшити тривалість туристичного сезону в регіонах, поліпшити їх туристичну вагомість, збільшити кількість туристів, що приїжджають за місцевим туристичним продуктом, і поповнити місцевий та державний бюджети.

Отже, до основних функцій енотуризму, як-то рекреаційної, соціально-економічної, гуманітарної, екологічної, в умовах пандемії додається ще одна – функція відновлення туристичної та готельно-ресторанної діяльності в регіонах, утримання конкурентоспроможних позицій підприємств і закладів індустрії гостинності. Енотуризм заснований на використанні природних умов та етнічних особливостей різних територій країни. Саме південь України – Одеська, Херсонська, Миколаївська області – мають значний потенціал щодо успішного розвитку енотуризму на своїй території на принципах, що притаманні цьому виду туристичної діяльності (автентичності, атрактивності, комплексності, підвищенні культури споживання), адже саме тут, з огляду на географічне положення, розташовано основну частку підприємств виноградарсько-виноробної галузі України. І саме на півдні України вдало поєднуються географічні, кліматичні, екологічні, культурні умови для вирощування винограду та виробництва вина, а отже, і для просування та розвитку винного туризму.

У табл. 2 зібрано інформацію щодо деяких вже існуючих на сьогоднішній день об'єктів винного туризму півдня України. Зокрема, це «Коблево» – одне з провідних вітчизняних підприємств з виробництва вина та виноробної продукції. Відпочивальникам, які приїжджають в оксамитовий сезон на море, доцільно

як екскурсійно-розважальну програму пропонувати винний тур до «Коблево», що сьогодні включає екскурсію по заводу, ознайомлення з усіма основними технологічними процесами виготовлення вина, дегустацію кращих вин, як-то Мерло, Совіньон, Аліґоте, Каберне, Шардоне, Сапераві.

Винний туризм Миколаївської області має значний потенціал, адже сьогодні він обмежений лише відвідинами виноробних підприємств та їх фірмових магазинів, хоча як база рекреаційного туризму в регіоні існує багато інших видів туристичних послуг. Наявність об'єктів спортивного туризму (Аквапарк «Коблево», тенісні корти, пляжний волейбол, парашланеризм, дельтапланеризм, кайтинг), культурного туризму (фестиваль сучасної музики, КВВ); екологічного туризму (Тілігульський регіональний ландшафтний парк, Тілігульський лиман, що входить в міжнародний список Рамсарської конвенції про захист водно-болотних угідь, рибальство); наукового туризму (спостереження за поведінкою майже 56 тисяч видів птахів і дослідження флори регіону), – все це могло би бути основою створення не тільки винного туристичного продукту, а й повноцінного винного туристичного кластера – як основи туристичної діяльності в регіоні, у складі якого, зокрема, були б і заклади готельно-ресторанного господарства як база розташування туристів.

Крім того, перспективними напрямками з огляду на виноградарську та виноробну спеціалізацію регіону, мав би стати розвиток агротуризму, продукт якого включав би участь туристів в обробці виноградників, обрізанні виноградної лози, зборі врожаю,

Таблиця 1

Кількість туристів, обслугованих туроператорами та турагентами, за видами туризму в Херсонській області, осіб

Рік	Кількість туристів, обслугованих туроператорами та турагентами, усього	У тому числі			
		в'їзні (іноземні) туристи	виїзні туристи	Внутрішні туристи	
				кількість	питома вага в кількості обслугованих, %
2000	61275	5929	1116	54230	88,5
2001	64312	7858	2021	54433	84,6
2002	94607	5165	2728	86714	91,6
2003	107351	7149	4216	95986	89,4
2004	63361	5179	4098	54084	85,4
2005	70183	4979	5273	59931	85,4
2006	69203	7133	5084	56986	82,3
2007	71054	7785	5574	57695	81,2
2008	94200	6412	6694	81094	86,1
2009	128096	4356	6284	117456	91,7
2010	94156	3494	6046	84616	90,0
2011	37672	1623	3696	32353	85,9
2012	17494	35	6512	10947	62,6
2013	16122	5	7863	8254	51,2
2014	15818	1	8332	7485	47,3
2015	11720	–	7234	4486	38,3
2016	16584	–	10090	6494	39,2
2017	20278	–	14747	5531	27,3
2018	26130	–	19702	6428	24,6
2019	28113	7	23607	4499	16,0
2020	13767	–	8234	5533	40,2

Джерело: складено за [5].

Таблиця 2

Об'єкти винного туризму півдня України

Назва	Адреса	Короткий опис туристичного продукту
1	2	3
Одеська область		
Шабо	Білгород-Дністровський р-н, с. Шабо	Біле сухе «ШардонеShabo», червоне сухе «Каберне Shabo», мускатне десертне біле «Shabo», ігристе біле «Брют Grand Reserve» – дегустація на розлив. Центр культури вина «Шабо» – екскурсії щодо історії виноробства в краї, тонкощів виробництва та вживання напою
Вина Гулієвих	Овідіопольський р-н, смт Великодолинське	Виноградники сортів мерло, каберне-совіньон, шардоне, транімер, рислінг, з яких створюються теруарні вина
Сімейне виноробне господарство «Колоніст»	Болградський р-н, с. Криничне	Дегустація сухих, напівсухих і солодких вин, виготовлених із всесвітньо відомих сортів каберне-совіньон, мерло, рислінг, шардоне, а також «Одеське чорне» і «Сухоліманське біле» з вітчизняних сортів винограду; також дегустація традиційних страв болгарської кухні
Херсонська область		
Виноробня Князя Трубецького	Бериславський р-н, с. Веселе	Фірмові вина «Наддніпряньське», «Перлина степу», «Оksamит України», що удостоєні безлічі золотих медалей

1	2	3
БМК «Таврія»	м. Нова Каховка	Дегустація міцних напоїв, а також вин «Askania Каберне», «Легенда Таврії», «Смарагдове» та екскурсія по етапах їх створення
Миколаївська область		
Коблево	Березанський р-н, с. Коблево	Тонкощі еногастрономії у вигляді дегустації смачного теруарного вина в поєднанні з морепродуктами
Сімейна виноробня Бейкуш	Очаківський р-н, с. Чорноморка	Смаковий букет теруара Північного Причорномор'я у винах BeukushWinery – дегустація та можливість покупки

Джерело: складено за [7].

сільських святах і фестивалях вина тощо, а також СПА-туризм, зокрема на базі винотерапії. При цьому розвивалась би і готельно-ресторанна інфраструктура регіону та інші заклади сфери гостинності.

Щодо Одеської області, можна сказати, що, незважаючи на те, що винний туризм там набув уже міжнародного значення (регіон включено до загальноєвропейської карти винних турів), на сьогодні існує ряд проблем, що перешкоджають поступальному розвитку винного туризму в регіоні: погані дороги, а деінде їх відсутність, низька якість питної води, застаріла та місцями аварійна каналізація. Ці регіональні питання потребують нагального вирішення, можливо і на державному рівні, з огляду на перспективність питання.

Окремо слід сказати, що майже всі вищезазначені в табл. 2 об'єкти винного туризму на півдні України у своїй інфраструктурі не мають готелів або інших аналогічних місць тимчасового перебування, тому туристи, як правило, обмежуються орендою приватних квартир і будинків подорожувати по годинно, і це є великий, поки що не використаний, потенціал розвитку індустрії гостинності півдня України.

Факторами ж, які негативно впливають на розвиток індустрії гостинності та внутрішнього туризму, зокрема енотуризму, в Україні в умовах пандемії на сьогодні є такі:

- ✦ суттєве зменшення тривалості курортно-рекреаційного сезону в результаті впровадження обмежувальних карантинних заходів;
- ✦ побоювання туристів та їх песимістичні очікування від подорожі внаслідок невизначеності через коронавірус;
- ✦ прагнення населення до заощаджень у нестабільний час пандемії та зменшення у зв'язку з цим не життєво важливих витрат;
- ✦ зниження купівельної спроможності населення внаслідок карантинних обмежень;
- ✦ наявність великої кількості співвітчизників, які, подорожуючи, не хочуть користуватися послугами готелів, хвилюючись за свою епідеміологічну безпеку;

- ✦ наявність стереотипної думки щодо невідповідності співвідношення «ціна – якість» вітчизняного туристичного продукту порівняно із закордонним;
- ✦ погана якість українських доріг і недостатньо розвинена інфраструктура транспорту для забезпечення повноцінних комфортних подорожей;
- ✦ відсутність українського інноваційного сучасного туристичного продукту, що відповідає би останнім тенденціям і змінам попиту та приваблював туристів у нових умовах подорожування [8].

Усі ці фактори сьогодні стоять на заваді повноцінному розвитку як внутрішнього туризму в країні, так і, відповідно, всієї вітчизняної індустрії гостинності в цілому. Проте природно-рекреаційний потенціал та наявні туристичні, лікувально-бальнеологічні й інші ресурси півдня України дають підставу розглядати як один із вагомих факторів розвитку індустрії гостинності в південному регіоні країни активну організацію та функціонування саме суб'єктів внутрішнього, зокрема винного, туризму [9].

ВИСНОВКИ

Вплив світової пандемії коронавірусу COVID-19 на індустрію гостинності та туризм в Україні, як і в усьому світі, став великою проблемою, особливо для суб'єктів малого та середнього бізнесу галузі. Це становище спонукає до детального якісного та ретельного аналізу факторів, що впливають на попит і потребуваність послуг підприємств вітчизняної сфери гостинності в непевних і невизначених умовах пандемії. Таким чином, закриття кордонів між країнами, пов'язане зі світовою пандемією, можна розглядати як потенційно могутній поштовх до потужного розвитку внутрішнього туризму в Україні, який є менш залежним від масштабної коронавірусної кризи та карантинних заходів. Зокрема, південний регіон України має сприятливі природно- кліматичні умови та багаті рекреаційні ресурси для організації та просування унікального виду туризму – винного, або енотуризму, активізація та пропагандування якого могло би стати потужним фактором розвитку всієї індустрії гостинності регіону та країни. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. International Tourism Highlights, 2019 Edition. URL: <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284421152>
2. Tourism services down by 75% in June compared with February. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/DDN-20200904-2?inheritRedirect=true&redirect=%2Feurostat%2Fhome%3F>
3. Гурська І. С., Федуняк І. О., Стемковська І. В. Формування та перспективи розвитку ринку туристичних послуг в Україні під час та після пандемії. *Агросвіт*. 2021. № 5–6. С. 63–67. DOI: 10.32702/2306-6792.2021.5-6.63.
4. Економічна статистика / Економічна діяльність / Туризм // Головне управління статистики в Херсонській області. URL: <http://www.ks.ukrstat.gov.ua/ekonomichna-statistika/ekonomichna-diyalnist/1747-2-1-10-turizm>
5. Кількість туристів, обслугованих туроператорами та турагентами, за видами туризму (2000–2020 рр.) // Головне управління статистики в Херсонській області. URL: <http://www.ks.ukrstat.gov.ua/ekonomichna-statistika/ekonomichna-diyalnist/1747-2-1-10-turizm/2057-turistichni-potoki-2000-2011-rr.html>
6. Басюк Д. І. Теоретико-методологічні основи управління розвитком винного туризму в Україні : автореф. дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.03. Київ, 2015. 42 с.
7. Туризм гастрономічний: винний рай України. URL: <https://doba.ua/ukr/blog/turizm-gastronomichnij-vinnij-raj-ukrayini.html>
8. Дишкантук О. В., Потьомкін Л. М., Власюк К. В. Індустрія гостинності та туризму в умовах COVID-19: світова практика та українські реалії. *Причорноморські економічні студії*. 2021. Вип. 61. С. 11–17. DOI: <https://doi.org/10.32843/bses.61-2>
9. Кулиняк І. Я., Жигало І. І., Ярмола К. М. Туристична галузь в умовах пандемії COVID-19: тенденції та заходи підтримання. *Бізнес Інформ*. 2021. № 1. С. 177–184. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-1-177-184>

REFERENCES

Basiuk, D. I. "Teoretyko-metodolohichni osnovy upravlinnia rozvytkom vynnogo turyzmu v Ukraini" [Theoretical and Methodological Foundations of Wine Tourism

Development Management in Ukraine]: *avtoref. dys. ... d-ra ekon. nauk : 08.00.03*, 2015.

Dyshkantiuk, O. V., Potyomkin, L. M., and Vlasiuk, K. V. "Industriia hostynnosti ta turyzmu v umovakh COVID-19: svitova praktyka ta ukraïnski realii" [Hospitality and Tourism Industry in the Conditions of COVID-19: World Practice and Ukrainian Realities]. *Prychornomorski ekonomichni studii*, no. 61 (2021): 11-17.

DOI: <https://doi.org/10.32843/bses.61-2>

"Ekonomichna statystyka / Ekonomichna diialnist / Turyzm" [Economic Statistics / Economic Activity / Tourism]. *Holovne upravlinnia statystyky v Khersonskii oblasti*. <http://www.ks.ukrstat.gov.ua/ekonomichna-statistika/ekonomichna-diyalnist/1747-2-1-10-turizm>

Hurska, I. S., Feduniak, I. O., and Stemkovska, I. V. "Formuvannia ta perspektyvy rozvytku rynku turystychnykh posluh v Ukraini pid chas ta pislia pandemii" [Formation and Prospects of the Development of the Market of Tourist Services in Ukraine During and after the Pandemic]. *Ahrosvit*, no. 5-6 (2021): 63-67.

DOI: 10.32702/2306-6792.2021.5-6.63

"International Tourism Highlights, 2019 Edition". <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284421152>

"Kilkist turystiv, obsluhovanykh turoperatoramy ta turahentamy, za vydamy turyzmu (2000-2020 rr.)" [Number of Tourists Served by Tour Operators and Travel Agents, by Type of Tourism (2000-2020)]. *Holovne upravlinnia statystyky v Khersonskii oblasti*. <http://www.ks.ukrstat.gov.ua/ekonomichna-statistika/ekonomichna-diyalnist/1747-2-1-10-turizm/2057-turistichni-potoki-2000-2011-rr.html>

Kulyniak, I. Ya., Zhyhalo, I. I., and Yarmola, K. M. "Turystychna haluz v umovakh pandemii COVID-19: tendentsii ta zakhody pidtrymannia" [Tourism Industry in the Context of the COVID-19 Pandemic: The Tendencies and Support Measures]. *Biznes Inform*, no. 1 (2021): 177-184.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-1-177-184>

"Tourism services down by 75% in June compared with February". <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/DDN-20200904-2?inheritRedirect=true&redirect=%2Feurostat%2Fhome%3F>

"Turyzm hastronomichnyi: vynnyi rai Ukrainy" [Gastronomic Tourism: The Wine Paradise of Ukraine]. <https://doba.ua/ukr/blog/turizm-gastronomichnij-vinnij-raj-ukrayini.html>